

P. URBAN, *Žena, voda, osmrtnice*

Gošana kiparska radionica Lokve, osn. 1979. u kraju tradicionalne obrade drva, djela nastala u koloniji postavlja u većim gošanskim naseljima.

God. 1980. pokrenuta je u Slavonskome Brodu *Akvarelistička kolonija Sava*, a 1981. u Ozlju, u spomen S. Raškaj, *Likovna kolonija akvarela i pastela Slavino proljeće* (djelovala do 1989). *Likovna kolonija Lug* u Samoboru (1983–86) omogućila je studentima zagrebačke Akademije rad u radionici za oblikovanje stakla tvornice stakla Kristal.

Poč. 90-ih god. ponovno se intenzivira osnivanje raznovrsnih kolonija: *Umjetnička kolonija i park skulptura* u Jakovlju, *Kolonija Franjevačkog samostana Cernik* (sa stalnim postavom), *Likovna kolonija Glogovica*, *Umjetnička kolonija Rabra—Vinkovci* i dr.

LIT.: Adresar umjetničkih kolonija i vajarskih simpozijuma u Jugoslaviji, Subotica 1986. — B. Duranci, *Umetničke kolonije*, Subotica 1989. V. Fo.

UMJETNIČKI ČASOPISI → ČASOPISI, UMJETNIČKI

UMJETNIČKI PAVILJON, izložbena zgrada u Zagrebu, namijenjena održavanju velikih umjetničkih izložaba, otvorena 15. prosinca 1898. izložbom Hrvatski salon. Poticaj za gradnju dao je 1895. V. Bukovac; njegovim je zauzimanjem sagrađen za Milenijsku izložbu u Budimpešti (1896) poseban hrv. paviljon montažne željezne konstrukcije i po završetku izložbe prenesen u Zagreb na svoju današnju lokaciju. Dogradnja paviljona dovršena je 1898. prema projektu Fellnera i Helmera a izveli su je arhitekt Bergman i poduzeće »Hönnigsberg i Deutsch«; klesarske ukrase izradio je I. Franz, a dvije skulpture uz ulaz R. Valdec.

Paviljon zauzima važno mjesto u razvoju hrv. moderne umjetnosti. U njemu se iz godine u godinu (izuzev 1914–20) nižu razne skupne i samostalne izložbe: 1900–01. Društvo hrvatskih umjetnika; 1901. Medović, Iveković i drugovi; 1902. Društvo umjetnosti; 1903–04. E. Vidović; 1908. Savez »Lada«; 1910. Crnić—Krušlin—Babić; 1912. Marko Peroš; 1913. Lj. Babić; Međunarodna fotografska izložba; 1914. Međunarodna

grafička izložba. Od 1920. paviljon je mjesto izložaba Proljetnog salona, potom temeljnih umj. skupina moderne hrv. umjetnosti (Grupa trojice, »Zemlja«, Grupa zagrebačkih umjetnika, Grupa hrvatskih umjetnika), monografskih i tematskih kritičkih retrospektiva i drugih važnih likovnih manifestacija.

Organizator izložbenoga programa bio je grad Zagreb do 1954, kada je paviljon postao samostalnom ustanovom.

LIT.: V. Bukovac, *Umjetnički paviljon*, Hrvatska domovina, 1898, 752. — J. Chvala, *Umjetnički paviljon u Zagrebu*, *Viesti Društva inženjera i arhitekta*, 1900, 5. — G. Tartalja, *O Umjetničkom paviljonu u Zagrebu*, *Narodni list*, 1917, 74. — F. Bahovec, *O umjetničkom paviljonu na Tomislavovom trgu*, *Gradski namještenik*, 1938, 11. — Z. Marković, *Franeš Mihanović*, Zagreb 1954, str. 61, 77–78, 82–83. — 60 godina slikarstva i kiparstva u Hrvatskoj (katalog), Zagreb 1961. — L. Dobronić, *Graditelji i izgradnja Zagreba u doba historijskih stilova*, Zagreb 1983. — V. Zlamalik, *Bela Čikoš Sesija*, Zagreb 1984. V. Fo.

UMJETNOST, list Saveza likovnih umjetnika Jugoslavije. Izlazio je u Zagrebu 1957/58. Ukupno je izišlo jedanaest brojeva. Gl. su urednici bili F. Baće (brojevi 1–6) i A. Kinert (brojevi 7–11). List je ostvario uspješnu međurepubličku suradnju, a objavljivao je i informacije iz svijeta. Pojedini su brojevi donosili monografske studije o suvremenim umjetnicima (F. Kršinić, G. Stupica, J. Bijelić, A. Motika, M. Konjović, P. Milosavljević, F. Šimunović, L. Ličenoski). U listu su surađivali Z. Kržišnik, A. Vid Mihčić, G. Gamulin, K. Prijatelj, L. Menaše, M. Peić, L. Trifunović, V. Sinobad-Pintarić, R. Putar, B. Vizićin. Ž. Ké.

UNEŠIĆ, selo u blizini Drniša. Na brijegu Velikom Bogočinu ostaci utvrde arhitekture oko velikoga tumula, a nedaleko je i pećina s tragovima naseljavanja iz prapov. doba (ulomci keramike, životinjske kosti). Na sjev. podnožju brijega pronađeni su grobovi bogati prilozima, među kojima se ističu tri srebrne istočnogotske kopče s pozlatom. — Selo se u ispravama spominje od XIV. st. Grobljanska crkva Sv. Jurja jednobrodna je građevina iz prve pol. XV. st., vjerojatno na mjestu starije crkvice. Svod joj je gotički, iznad pročelja ima zvonik na preslicu; prozori i vrata su iz 1688–90. U to je doba s njezine juž. strane dograđena i presvođena kapela, koja je služila za obrede na otvorenome. Oko crkvice je groblje s nadgrobim pločama i križevima s primitivnim ukrasima u plitku reljefu, radovima domaćih klesara iz XVIII–XIX. st.

LIT.: K. Stojić, *Sela šibenskog kotara*, Šibenik 1941.

Z. Gu.

URBAN, Pavo, fotograf (Dubrovnik, 1. VIII. 1968 — 6. XII. 1991). Završio pomorsku školu u Dubrovniku, polazio Akademiju dramske umjetnosti u Zagrebu. Poginuo pri snimanju u tijeku srpsko-crnogorskoga napada na Dubrovnik. Jasnim kadriranjem snimao portrete i krajolike: *Molitva za mir—Medugorje*, 1990; *Festa Sv. Vlahu*, 1991; te *Rijeka dubrovačka*, 1990. Tijekom ljeta 1991. nastaju ciklusi *Lava*, *Cigle* i *Konopi*. Dramatičnost ratnih razaranja dokumentira čistim likovnim jezikom: *Žena, voda, osmrtnice*; *Smrt Straduna*; *Čovjek sa psom — Strah*, sve iz 1991. — Samostalne su mu izložbe priređene u Trevisu, Londonu, Düsseldorfu, Bonu, Dubrovniku, Zagrebu, Splitu i Osijeku.

LIT.: Pavo Urban (monografija), Dubrovnik 1992. — A. Maračić, *Pavo Urban—Dubrovnik 1991* (katalog), Zagreb 1993. K. Ma.

URBAN BAVARAC (Urban de Surgge), njem. drvorezbar (XVII. st.). Iz Bavorske dolazi u Dalmaciju, gdje je djelovao između 1636–45. Prema dokumentima izrađivao je rezbarije u Dubrovniku, Lastovu, Kotoru i Hvaru: 1636. radio je na oltaru crkve Gospe od Šunja na Lopudu, 1640/41. na relikvijaru kotorske katedrale, a 1645. na oltaru crkve Sv. Marka u Hvaru. God. 1638. obvezao se da će izraditi drveni tabernakul s devet malih kipova za župnu crkvu u Lastovu. K. Prijatelj smatra da bi U. mogao biti autor reljefa na predeli i uspravnim poljima lopudskoga oltara, zatim reljefno izvedenoga oltara u župnoj crkvi u Jelsi (koji je izvorno mogao biti u crkvi Sv. Marka u Hvaru) i oltara u crkvi Sv. Roka u Vrboskoj na Hvaru.

LIT.: I. Stjepčević, *Katedrala Sv. Tripuna u Kotoru*, VJAH, 1940, str. 21, 83. — C. Fisković, *Ignacije Macanović i njegov krug*, *Prilozi—Dalmacija*, 1955, str. 257. — K. Prijatelj, *Umjetnost 17. i 18. stoljeća u Dalmaciji*, Zagreb 1956, str. 56. — C. Fisković, *Lastovski spomenici*, *Prilozi—Dalmacija*, 1966, str. 30. — *Isti*, *Stilska zakašnjenja na stolnoj crkvi u Kotoru*, *ibid.*, str. 248. — *Isti*, *Hvarska katedrala*, Split 1975, str. 42, 92. — *Horvat—Matejčić—Prijatelj*, Barok. — K. Prijatelj, *Prijedlog za Urbana Bavarca*, *Peristil*, 1992–93, 35–36. V. Fo.

URBANIZAM (gradogradnja), planiranje, projektiranje, izgradnja i uređivanje naselja, u proširenom smislu i proučavanje razvitka gradova. Riječ je nastala između 1910–25 (od lat. *urbis*: grad) i danas je u općoj i stručnoj upotrebi gotovo u svim jezicima. Suvremena gradogradnja temelji se na izradi i usvajanju urbanističkoga plana u obliku obaveznog dokumenta. Njegova je zadaća da odredi način upotrebe zemljišta, načine grad-